

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 24.1.2003
COM(2003) 16 τελικό

**ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ**

**Για ένα νομικά δεσμευτικό μέσο των Ηνωμένων Εθνών για την προώθηση και την
προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες**

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΣΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ

Για ένα νομικά δεσμευτικό μέσο των Ηνωμένων Εθνών για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι να εκφράσει την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για ένα νομικά δεσμευτικό μέσο των Ηνωμένων Εθνών για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες και να εξηγήσει τους λόγους για τους οποίους είναι απαραίτητη η ενεργός συμμετοχή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στην ανάπτυξη ενός τέτοιου μέσου.

Στο πλαίσιο επιτροπής Ad Hoc των Ηνωμένων Εθνών (HE) που συστάθηκε βάσει του ψηφίσματος 56/168 με στόχο «την εξέταση προτάσεων για μια συνεκτική και συνολική διεθνή σύμβαση για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες» έχουν ήδη ξεκινήσει συζητήσεις.

Μολονότι δεν υπάρχει αμφιβολία ότι ισχύουν για τα άτομα με ειδικές ανάγκες οι γενικές προδιαγραφές για τα ανθρώπινα δικαιώματα, υπάρχουν ωστόσο μαρτυρίες που δείχνουν ότι τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν σημαντικά εμπόδια ως προς την πρόσβαση στα δικαιώματά τους. Αυτό έχει αναγνωριστεί ρητά σε διεθνές επίπεδο. Ο σεβασμός της αρχής της ισότητας που βρίσκεται στο επίκεντρο κάθε μέσου για τα ανθρώπινα δικαιώματα απαιτεί την αναγνώριση του ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν το δικαίωμα να απολαμβάνουν το πλήρες φάσμα των διεθνώς εξασφαλισμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών δίχως διακρίσεις με το αιτιολογικό της αναπηρίας. Αυτό πρέπει να αποτελέσει την προστιθέμενη αξία για ένα νέο, νομικά δεσμευτικό μέσο των ΗΕ που θα συμπληρώσει το υφιστάμενο πλαίσιο των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Οι θεματικές συμβάσεις έχουν δείξει προστιθέμενη αξία και συμπληρωματικότητα με τα υφιστάμενα μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Η έμφαση στις διακρίσεις ευθυγραμμίζεται πλήρως με την προσέγγιση της Κοινότητας στις ειδικές ανάγκες με βάση τα δικαιώματα, που υποδεικνύει ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να έχουν την ευκαιρία να απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους σε ίση βάση με τον υπόλοιπο πληθυσμό. Ευθυγραμμίζεται επίσης με εξελίξεις που έχουν σημειωθεί στις πολιτικές βάσει του άρθρου 13 της συνθήκης ΕΚ, που διευκολύνει την Κοινότητα να λαμβάνει πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω αναπηρίας. Η Κοινότητα έχει ήδη κάνει χρήση των νέων αυτών διατάξεων, ιδίως στους τομείς της απασχόλησης και της εργασίας.

Η ενεργός συμμετοχή της Κοινότητας στις προσπάθειες σε διεθνές επίπεδο για την ανάπτυξη αποτελεσματικών μηχανισμών για την καταπολέμηση των διακρίσεων κατά των ατόμων με ειδικές ανάγκες πρέπει να αποτελέσει φυσικό συμπλήρωμα του Ευρωπαϊκού Έτους των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Πρέπει επίσης να στείλει ένα δυνατό μήνυμα στη διεθνή κοινότητα σχετικά με τη σημασία που προσδίδει η Κοινότητα στην προώθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Συνεπώς η Επιτροπή θα προτείνει σύντομα σύσταση στο Συμβούλιο με στόχο να εξουσιοδοτήσει την Επιτροπή για τη διεξαγωγή διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο των

επόμενων συνεδριάσεων της επιτροπής Ad Hoc των ΗΕ καθώς και για τη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων αυτών εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο πλαίσιο επιτροπής Ad Hoc των Ηνωμένων Εθνών (ΗΕ) που συστάθηκε βάσει του ψηφίσματος 56/168 με στόχο «την εξέταση προτάσεων για μια συνεκτική και συνολική διεθνή σύμβαση για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες» έχουν ήδη ξεκινήσει συζητήσεις¹. Η Επιτροπή κάνει θερμά δεκτό το διάλογο αυτό σε διεθνές επίπεδο. Ο διάλογος αυτός συνάδει και με την πολιτική της Κοινότητας για την καταπολέμηση των διακρίσεων σε εφαρμογή του άρθρου 13 της συνθήκης ΕΚ και με τους καίριους στόχους που συμφωνήθηκαν από τα κράτη μέλη για το Ευρωπαϊκό Έτος των ατόμων με ειδικές ανάγκες το 2003.

Στόχος της παρούσας ανακοίνωσης είναι ο καθορισμός της θέσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής όσον αφορά το ενδεχόμενο της θέσπισης ενός διεθνούς, νομικά δεσμευτικού μέσου.

Η ανακοίνωση εξηγεί το ιστορικό των ΗΕ όσον αφορά το εν λόγω θέμα. Εξετάζει την προσέγγιση των ανθρώπινων δικαιωμάτων στις ειδικές ανάγκες και παρουσιάζει την εν δυνάμει προστιθέμενη αξία από τη θέσπιση ενός νομικά δεσμευτικού μέσου των ΗΕ. Η Επιτροπή κρίνει ότι πρωταρχικός στόχος ενός τέτοιου μέσου πρέπει να είναι η χάραξη και η μεγαλύτερη αμεσότητα και προβολή της εφαρμογής γενικών προδιαγραφών για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πλαίσιο των ειδικών αναγκών. Με βάση το εν λόγω μέσο δεν θα θεσπιστεί νέα νομοθεσία αλλά θα προσαρμοστούν οι υφιστάμενες προδιαγραφές για την εφαρμογή των ανθρώπινων δικαιωμάτων στις ειδικές συνθήκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες, βελτιώνοντας έτσι την πρόσβαση των ατόμων αυτών στα δικαιώματά τους.

Με βάση την πείρα την Κοινότητας στον τομέα της καταπολέμησης των διακρίσεων και την εφαρμογή της οδηγίας 2000/78/ΕΚ για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και την εργασία, που περιλαμβάνει ειδικές διατάξεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, η ανακοίνωση σκιαγραφεί τις κατευθυντήριες αρχές που πρέπει να περιέχει το σχεδιαζόμενο μέσο. Τέλος, η ανακοίνωση επισημαίνει την πρόθεση της Επιτροπής να συμβάλει ενεργά στην ανάπτυξη ενός τέτοιου μέσου, δεδομένης της αρμοδιότητας της Κοινότητας στον τομέα της καταπολέμησης των διακρίσεων.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΟ

Ο διάλογος στα ΗΕ σχετικά με μια θεματική σύμβαση όσον αφορά τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες δεν είναι πρόσφατος. Θέματα που αφορούν τις ειδικές ανάγκες έχουν εξεταστεί επανειλημμένως στην ιστορία των ΗΕ. Τη δεκαετία του 1970, δύο δηλώσεις, η Δήλωση για τα δικαιώματα των ατόμων με νοητική στέρηση (DRMRP)² και η Δήλωση για τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες (RDP)³, ήταν τα πρώτα μέσα στα οποία αναγνωρίζονταν ρητά τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Μολονότι οι δηλώσεις αυτές αποτελούσαν σημαντικά πρώτα βήματα για τη συνειδητοποίηση των

¹ <http://www.un.org/esa/socdev/enable/disA56168e1.htm>

² Αποτέλεσε αντικείμενο διακήρυξης του ψηφίσματος της γενικής συνέλευσης 2856 (XXVI) της 20ης Δεκεμβρίου 1971, http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/m_mental.htm

³ Αποτέλεσε αντικείμενο διακήρυξης του ψηφίσματος της γενικής συνέλευσης 3447 (XXX) της 9ης Δεκεμβρίου 1975, <http://www.unhchr.ch/html/menu3/b/72.htm>

δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες, εκφράστηκε ωστόσο η άποψη ότι βασίζονταν σε παρωχημένα ιατρικά και κοινωνικά πρότυπα των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Δύο περαιτέρω έγγραφα στα τέλη της δεκαετίας του 1980 με τίτλο «αρχές για την προστασία των ατόμων με ψυχικές παθήσεις και βελτίωση της φροντίδας της ψυχικής υγείας (PPPMI)⁴ και «πρότυποι κανόνες για την εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες («StRE»)⁵ - έδωσαν έμφαση στις ίσες ευκαιρίες. Τα προαναφερόμενα μέσα υπήρξαν χρήσιμα για τη διατύπωση των δικαιωμάτων στην ανεξαρτησία και την αυτονομία των ατόμων με ειδικές ανάγκες και βελτίωσαν την κατανόηση των γενικών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο βαθμό της σύνδεσής τους με τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ωστόσο, όλα αυτά τα μέσα δεν είναι δεσμευτικά για τα κράτη μέλη των ΗΕ και δεν περιέχουν διατάξεις για την παρακολούθηση των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Στο πλαίσιο αυτό, το Δεκέμβριο του 2001, η κυβέρνηση του Μεξικού υπέβαλε για έγκριση το ψήφισμα 56/168 των ΗΕ που ζητά την επεξεργασία μιας σύμβασης για τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες και την άμεση σύσταση επιτροπής ad-hoc. Αυτή η επιτροπή ad-hoc στοχεύει στην «εξέταση προτάσεων για μια συνεκτική και συνολική διεθνή σύμβαση για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες». Με την υποστήριξη της τρίτης επιτροπής (για τα κοινωνικά θέματα), το εν λόγω ψήφισμα εγκρίθηκε από τη γενική συνέλευση των ΗΕ χωρίς ψηφοφορία.

Ακολούθως, η επιτροπή των ΗΕ για την κοινωνική ανάπτυξη ενέκρινε ψήφισμα στις 21 Φεβρουαρίου 2002, που κάνει θερμά δεκτό το ψήφισμα 56/168 των ΗΕ για μια συνεκτική και συνολική διεθνή σύμβαση για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Το ψήφισμα αυτό συνοδεύτηκε από το ψήφισμα 2002/61⁶ που εγκρίθηκε στις 26 Απριλίου 2002 από την επιτροπή των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Following this, the Ad Hoc Committee held its first session from 29 July to 9 August 2002. In its Recommendations to the UN General Assembly, the Ad Hoc Committee has invited *inter alia* "regional commissions and inter-governmental organisations, as well as non-governmental organisations to make available to the Ad Hoc Committee suggestions and possible elements, to be considered in proposals for a Convention".

3. ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΩΝ ΜΕΙΟΝΕΞΙΩΝ

Σύμφωνα με υπολογισμούς των Ηνωμένων Εθνών ο αριθμός των ατόμων με ειδικές ανάγκες ως αποτέλεσμα πνευματικής, σωματικής ή αισθητηριακής μειονεξίας υπερβαίνει το μισό δισ. και ανεξαρτήτως του σε ποιο μέρος του κόσμου βρίσκονται, η ζωή τους περιορίζεται συχνά από υλικούς, τεχνικούς ή κοινωνικούς φραγμούς. Η πλειονότητα των ατόμων με ειδικές ανάγκες ζει σε αναπτυσσόμενες χώρες όπου επικρατούν επίσης συνθήκες φτώχειας και έλλειψης βασικών κοινωνικών υπηρεσιών και εκπαίδευσης. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν αποτελούν ομοιογενή ομάδα και υπάρχει ευρύ φάσμα μειονεξιών και αντίστοιχων ζητημάτων. Οι μειονεξίες μπορεί να είναι εμφανείς ή μη, σοβαρές ή ήπιες, μεμονωμένες ή πολλαπλές, χρόνιες ή περιοδικές. Τα είδη των μειονεξιών περιλαμβάνουν τις κινητικές, ψυχικές/γνωστικές βλάβες και τις βλάβες ακοής, ομιλίας και όρασης. Όταν άτομα με ειδικές ανάγκες βρίσκονται σε περιβάλλον που δεν είναι σε θέση να μεριμνήσει για τις συνέπειες των

⁴ Ψήφισμα της Γ.Σ. 46 των ΗΕ 46/119. GAOR Supp. (Αριθ. 49) στο έγγρ.189 A/46/49 (1991) των ΗΕ

⁵ Εγκρίθηκε από τη γενική συνέλευση των ΗΕ, κατά την 48η συνέλευση, παράρτημα του ψηφίσματος 48/96, της 20ης Δεκεμβρίου 1993, <http://www.un.org/esa/socdev/enable/dissre00.htm>

⁶ [http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(symbol\)/E.CN.4.RES.2002.61.EN?opendocument](http://www.unhchr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(symbol)/E.CN.4.RES.2002.61.EN?opendocument)

μειονεξιών τους, αντιμετωπίζουν φραγμούς και εμπόδια τόσο στην άσκηση των δικαιωμάτων τους όσο και στην πρόσβαση σε ίσες ευκαιρίες στην ίδια βάση με τους γύρω τους.

Το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο

Σημαντικά νομικά μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα – συμπεριλαμβανομένης της παγκόσμιας διακήρυξης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και του διεθνούς συμφώνου για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα και του συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα – καθιστούν σαφές ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα αναγνωρίζονται για όλους τους ανθρώπους και ότι όλοι δικαιούνται να τα απολαμβάνουν δίχως διακρίσεις. Το δικαίωμα για πλήρη απόλαυση όλων των ανθρώπινων δικαιωμάτων χωρίς διακρίσεις εκτείνεται και στα άτομα με ειδικές ανάγκες, ενώ η πρόκληση είναι να εξασφαλιστεί ότι το δικαίωμα αυτό αναγνωρίζεται και πραγματοποιείται πλήρως.

Η τήρηση της **αρχής της ισότητας** που είναι ο πυρήνας κάθε μέσου για τα ανθρώπινα δικαιώματα απαιτεί την εξασφάλιση του ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορούν να ασκήσουν τα δικαιώματά τους σε ίση βάση σε σχέση με τους άλλους ανθρώπους. Μολονότι υπήρξε σημαντική πρόοδος κατά τα τελευταία χρόνια, παραμένει ένας αριθμός προβλημάτων που εμποδίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία. **Συνεπώς, ένα καίριο ερώτημα είναι εάν η σημερινή προστασία που προσφέρεται από τα υφιστάμενα διεθνή μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι η κατάλληλη για τα άτομα με ειδικές ανάγκες.**

Η πολιτική βούληση για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες

Η διεθνής κοινότητα έχει υπογραμμίσει τη δέσμευσή της στην αρχή ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα παραχωρούνται ισότιμα στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Για παράδειγμα, η παράγραφος 63 της διακήρυξης της Βιέννης⁷ και του προγράμματος δράσης της παγκόσμιας διάσκεψης για τα ανθρώπινα δικαιώματα στη Βιέννη αναφέρει:

«Η παγκόσμια διάσκεψη για τα ανθρώπινα δικαιώματα επαναβεβαιώνει ότι όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες είναι οικουμενικές και ότι συνεπώς συμπεριλαμβάνουν αδιακρίτως τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Κάθε άτομο γεννιέται ίσο και διαθέτει τα ίδια δικαιώματα στη ζωή και στην ευμάρεια, στην εκπαίδευση και στην εργασία, στην αυτόνομη διαβίωση και στην ενεργό συμμετοχή σε όλες τις πτυχές της κοινωνίας. Κάθε άμεση διάκριση ή άλλη αρνητική διακριτική μεταχείριση ενός ατόμου με ειδικές ανάγκες αποτελεί συνεπώς παραβίαση των δικαιωμάτων του. Η παγκόσμια διάσκεψη για τα ανθρώπινα δικαιώματα καλεί τις κυβερνήσεις, όταν αυτό είναι αναγκαίο, να εγκρίνουν ή να προσαρμόζουν τη νομοθεσία ώστε να εξασφαλίζουν πρόσβαση σε αυτά και σε άλλα δικαιώματα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες».

Οι αποδείξεις σχετικά με την ύπαρξη διακρίσεων.

Μολονότι, όσον αφορά το διεθνές νομικό πλαίσιο για τα ανθρώπινα δικαιώματα, στα άτομα με ειδικές ανάγκες παραχωρούνται τα ίδια ανθρώπινα δικαιώματα με όλους, στην πραγματικότητα αντιμετωπίζουν ελλείψεις όσον αφορά την ίση αποτελεσματική απόλαυση των δικαιωμάτων τους. Το πρόβλημα αυτό είναι καλά τεκμηριωμένο σε διεθνές επίπεδο.

⁷ Παγκόσμια διάσκεψη για τα ανθρώπινα δικαιώματα - Βιέννη - 14/25 Ιουνίου 1993-
[http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(Symbol\)/A.CONF.157.23.En?OpenDocument](http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(Symbol)/A.CONF.157.23.En?OpenDocument)

Ο ειδικός εισηγητής της ύπατης αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα⁸, στην έκθεσή του για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα άτομα με ειδικές ανάγκες αναφέρει ότι:

«Στις περισσότερες χώρες, οι παραβιάσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων κατά των ατόμων με ειδικές ανάγκες λαμβάνουν τη μορφή ασυνείδητης διάκρισης, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας και διατήρησης φραγμών που δημιουργεί ο άνθρωπος (sic) που εμποδίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες να απολαμβάνουν πλήρη κοινωνική, οικονομική και πολιτική συμμετοχή στις κοινότητές τους. Οι περισσότερες κυβερνήσεις φαίνεται να έχουν στενή αντίληψη των ανθρώπινων δικαιωμάτων απέναντι στα άτομα με ειδικές ανάγκες και πιστεύουν ότι αρκεί απλώς να μην λαμβάνουν μέτρα που μπορεί να έχουν αρνητικό αντίκτυπο σε αυτά. Συνεπώς, τα άτομα με ειδικές ανάγκες αντιμετωπίζονται με αδιαφορία στον τομέα της πολιτικής και της νομοθεσίας για τα ανθρώπινα δικαιώματα».

Η υπηρεσία του ειδικού εισηγητή για τις μειονεξίες της επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για την κοινωνική ανάπτυξη⁹ διοργάνωσε σεμινάριο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα άτομα με ειδικές ανάγκες, στόχος του οποίου ήταν η χάραξη κατευθυντήριων γραμμών για τον πιο αποτελεσματικό εντοπισμό και την υποβολή εκθέσεων σχετικά με τις παραβιάσεις και την κατάχρηση των ανθρώπινων δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Με την ευκαιρία αυτή, αναφέρθηκαν περιστατικά καταχρήσεων και παραβιάσεων των ανθρώπινων δικαιωμάτων σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Η «Inclusion International», μια μη κυβερνητική οργάνωση, υπέβαλε γραπτή δήλωση¹⁰ στην επιτροπή των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην οποία υπογράμμιζε ότι:

«Στην πράξη, τα άτομα με ειδικές ανάγκες εξακολουθούν να περιθωριοποιούνται. Τα άτομα με διανοητικές μειονεξίες, ειδικότερα, είναι αυτά που κρατούνται συνήθως έγκλειστα σε απάνθρωπα ιδρύματα. Στερούνται, συνήθως, εκπαίδευσης, καθημερινών κοινωνικών σχέσεων, αποκλείονται από ουσιαστική και επικερδή απασχόληση, περιορίζονται σε μη αναστρέψιμη κατάσταση φτώχειας... γίνεται συχνά κατάχρηση των αστικών και πολιτικών τους δικαιωμάτων καθώς και του ίδιου τους του ατόμου.»

Η εμπειρία αυτή σε διεθνές επίπεδο αντανακλάται στην εμπειρία σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Στο πλαίσιο των ετήσιων ευρωπαϊκών ημερίδων για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, χορηγός των οποίων είναι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα, οργανώσεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν αναφέρει περιπτώσεις στις οποίες άτομα με ειδικές ανάγκες δεν έχουν τύχει ίσης μεταχείρισης με βάση το επιχείρημα των ειδικών αναγκών. Συγκεκριμένα, έκθεση που εκπονήθηκε στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ημέρας για τα άτομα με ειδικές ανάγκες του 1995, με τίτλο «αόρατοι πολίτες» εξετάζει την κατάσταση των ατόμων με ειδικές ανάγκες στην Ευρώπη από νομική άποψη και περιγράφει με πολύ συγκεκριμένο τρόπο τις διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με ειδικές ανάγκες σε καθημερινή βάση¹¹.

⁸ Έκθεση για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις ειδικές ανάγκες του Leandro Despouy <http://www.un.org/esa/socdev/enable/dispaperdes0.htm>

⁹ «Let the World Know» - (Ας μάθει ο κόσμος) Σεμινάριο για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις μειονεξίες, Στοκχόλμη, Νοέμβριος 5-9, 2000 - <http://www.un.org/esa/socdev/enable/stockholm2000.htm>

¹⁰ Επιτροπή για τα ανθρώπινα δικαιώματα - 57η συνάντηση - <http://www.unhchr.ch/Huridocda/Huridoca.nsf/TestFrame/dbe1af0a89688693c12569eb00453f88?OpenDocument>

¹¹ Στο έγγραφο αναφέρονται περιπτώσεις όπως π.χ. αυτή στην οποία επιβλήθηκε σε ταξιδιωτικό γραφείο από δικαστήριο κράτους μέλους να καταβάλει αποζημίωση σε ομάδα μη μειονεκτούντων τουριστών

Το Ευρωπαϊκό φόρουμ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, η μεγαλύτερη οργάνωση για τα άτομα με ειδικές ανάγκες στην Ευρώπη, δημοσίευσε τα πορίσματα έρευνας βάσει όλων των εθνικών οργανώσεων των κρατών μελών της σχετικά με τη «βία και τη διάκριση κατά των ατόμων με ειδικές ανάγκες»¹² το 1999. Η έκθεση αναφέρεται σε έρευνες που αποκάλυψαν ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι θύματα υψηλού αριθμού κρουσμάτων και υποφέρουν από βία και διακρίσεις πολλών μορφών.

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο έχει αναφερθεί επανειλημμένως στις αντίξοες συνθήκες που βιώνουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες και στις διακρίσεις που υφίστανται σε όλη την επικράτεια της Ένωσης¹³, και έχει τονίσει ιδιαίτερα την ανάγκη για την ανάπτυξη πολιτικών σε τομείς όπως η εκπαίδευση και η απασχόληση. Η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή έχει μιλήσει σχετικά με τη σοβαρή κατάσταση που αντιμετωπίζουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Περιφερειών έχει επίσης αναφερθεί στον αποκλεισμό και στις διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με ειδικές ανάγκες στα κράτη μέλη. Τα προβλήματα αυτά έχουν παρατηρηθεί και στις υποψήφιες χώρες.

Το Συμβούλιο της Ευρώπης δημοσίευσε πρόσφατα έκθεση σχετικά με την «προστασία των ενηλίκων και των παιδιών με ειδικές ανάγκες κατά των καταχρήσεων»¹⁴. Η έκθεση υπογραμμίζει ότι «τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματά τους μπορεί να εξακολουθούν να είναι επισφαλή ακόμη και σε ό,τι αφορά την εξασφάλιση βασικών αναγκών όπως είναι η διατροφή, η θέρμανση, η υγιεινή και ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής».

4. Η ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ ΤΗΣ ΕΕ ΣΤΙΣ ΜΕΙΟΝΕΙΕΣ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σημειώσει σημαντική πρόοδο στην αναγνώριση της ανάγκης να εξασφαλιστεί η ίση απόλαυση όλων των ανθρώπινων δικαιωμάτων στην πράξη από τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Στην ανακοίνωσή της του 1996 για τις ίσες ευκαιρίες για τα άτομα με ειδικές ανάγκες¹⁵, η Επιτροπή έκανε σαφές ότι «η παλιά προσέγγιση παραχωρεί τη θέση της σε μια νέα, η οποία δίνει έμφαση στον εντοπισμό και στην εξάλειψη των διαφόρων εμποδίων που υπάρχουν όσον αφορά τις ίσες ευκαιρίες και την πλήρη συμμετοχή σε όλους τους τομείς της ζωής».

Αυτή η κοινωνική προσέγγιση στα άτομα με ειδικές ανάγκες επιδιώκει την επίτευξη πλήρους συμμετοχής στην κοινωνία για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, εξαλείφοντας τους φραγμούς που εμποδίζουν την εφαρμογή των ίσων ευκαιριών, της πλήρους συμμετοχής και του σεβασμού στη διαφορά. Οι αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο οργανώνονται οι κοινωνίες μπορεί να μειώσουν σημαντικά ή ακόμη και να υπερβούν τα εμπόδια που συναντώνται από τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Σημείωνε ότι «είναι σημαντικό για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να επιβεβαιώσει τη συνολική της στρατηγική, πυρήνας της οποίας πρέπει να είναι η κοινή δέσμευση για την προώθηση της ισότητας των ευκαιριών και την εξάλειψη των διακρίσεων

επειδή χρειάστηκε να μοιραστούν το ξενοδοχείο των διακοπών τους με τουρίστες που ήταν άτομα με ειδικές ανάγκες. Άλλα τυπικά παραδείγματα διακρίσεων περιλαμβάνουν την απαγόρευση της εισόδου σε άτομα με ειδικές ανάγκες με το αιτιολογικό ότι «δεν παρουσιάζουν την κατάλληλη εικόνα».

¹² Ευρωπαϊκό φόρουμ για τα άτομα με ειδικές ανάγκες - έγγραφο θέσης 99/5 - «Έκθεση σχετικά με τη βία και τις διακρίσεις που υφίστανται τα άτομα με ειδικές ανάγκες» - <http://www.edf-feph.org/en/publications/publi/publi.htm>

¹³ Βλ. κυρίως «Έκθεση σχετικά με τα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες», A40391-96 (Mary Banotti report)

¹⁴ Δημοσίευση του Συμβουλίου της Ευρώπης - ISBN 92-871-4919-4- Συμβούλιο της Ευρώπης, Ιούλιος 2002

¹⁵ COM(96)406 τελικό της 30ης Ιουλίου 1996

σε αυτόν τον τομέα καθώς και η αναγνώριση των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες».

Η ανάλυση αυτή αναγνωρίζει ότι οι συνθήκες των ατόμων με ειδικές ανάγκες και οι διακρίσεις που αντιμετωπίζουν είναι φαινόμενα που δημιουργούνται κοινωνικά και που δεν συνδέονται άμεσα με τις ίδιες τις μειονεξίες τους. Ενώ η ιατρική προσέγγιση χαρακτηρίζεται συχνά ως προσέγγιση που τοποθετεί το «πρόβλημα» της μειονεξίας στο ίδιο το άτομο, η κοινωνική προσέγγιση τοποθετεί το πρόβλημα της μειονεξίας στο περιβάλλον, που αδυνατεί να μεριμνήσει για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Για παράδειγμα, σύμφωνα με την κοινωνική προσέγγιση, ο λόγος για τον οποίο ένας κωφός δεν μπορεί να παρακολουθήσει τηλεοπτικά προγράμματα ή διαλέξεις δεν εντοπίζεται στο γεγονός ότι είναι κωφός/ή αλλά στο γεγονός ότι τα τηλεοπτικά προγράμματα δεν είναι υποτιτλισμένα ή ότι οι διαλέξεις δεν προβλέπουν διερμηνεία στη γλώσσα των κωφών¹⁶.

Αυτό αποτελεί κρίσιμο επαναπροσανατολισμό της προοπτικής που έχει σημαντικές επιπτώσεις στον τρόπο με τον οποίο η πολιτική και η νομοθεσία αναπτύσσονται και ερμηνεύονται σε σχέση με τις μειονεξίες, καθώς και για το ουσιαστικό της περιεχόμενο. Επικεντρώνεται στα πολλά εμπόδια εντός του υφιστάμενου κοινωνικού περιβάλλοντος που συναντώνται από άτομα με ειδικές ανάγκες που επιθυμούν να ασκούν τις συνήθειες δραστηριότητες της καθημερινής ζωής και να συμμετέχουν στο πλήρες φάσμα δραστηριοτήτων της κοινωνίας. Έτσι, το πρόβλημα δεν είναι η ίδια η μειονεξία αλλά αυτό που προκύπτει από τις δομές, τις πρακτικές και τις συμπεριφορές που εμποδίζουν το άτομο να ασκεί τις ικανότητές του.

Ύστερα από την ανακοίνωση του 1996, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τα κράτη μέλη επαναβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους στην αρχή της ισότητας των ευκαιριών¹⁷ για την ανάπτυξη συνεκτικών πολιτικών στον τομέα των ειδικών αναγκών και στην αρχή της αποφυγής ή εξάλειψης κάθε μορφής αρνητικών διακρίσεων λόγω των ειδικών αναγκών και μόνον.

Η αυξημένη προσοχή που αποδίδεται στο θέμα των διακρίσεων βάσει των μειονεξιών καθώς και βάσει σειράς άλλων αιτιών αντικατοπτριζόταν στις προπαρασκευαστικές εργασίες για τη συνθήκη του Άμστερνταμ. Αυτό οδήγησε στην εισαγωγή, στη συνθήκη ΕΚ, ενός γενικού άρθρου κατά των διακρίσεων¹⁸ που διευκολύνει την Κοινότητα να καταπολεμά τις διακρίσεις, μεταξύ άλλων, βάσει των μειονεξιών. Για πρώτη φορά οι μειονεξίες αναφέρονται ρητά στην Ευρωπαϊκή Συνθήκη και η ανάγκη για την καταπολέμηση των διακρίσεων για το λόγο αυτό αναγνωρίζεται δημοσίως.

Σύμφωνα με αυτό το νέο άρθρο της Συνθήκης, το Συμβούλιο ενέκρινε στις 27 Νοεμβρίου 2000 την οδηγία 2000/78/ΕΚ¹⁹ «περί της διαμόρφωσης γενικού πλαισίου για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και στην εργασία». Η οδηγία απαγορεύει κάθε διάκριση,

¹⁶ Οι εξελίξεις στην τεχνολογία μπορεί να συμβάλουν στην ενσωμάτωση των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Είναι απαραίτητο να εξασφαλιστεί ότι δεν δημιουργούν πρόσθετα εμπόδια στην ενσωμάτωση αυτή.

¹⁷ Ψήφισμα του Συμβουλίου και των εκπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών που συναντώνται στο Συμβούλιο σχετικά με την ισότητα των ευκαιριών για τα άτομα με ειδικές ανάγκες - 20 Δεκεμβρίου 1996

¹⁸ Άρθρο 13: Με την επιφύλαξη των άλλων διατάξεων της παρούσας Συνθήκης και εντός των ορίων των αρμοδιοτήτων που παρέχει αυτή στην Κοινότητα, το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα, μετά από πρόταση της Επιτροπής και διαβούλευση με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, μπορεί να αναλάβει κατάλληλη δράση για την καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού

¹⁹ Επίσημη Εφημερίδα, L 303, 2.12.2000, σ. 16

άμεση ή έμμεση, λόγω θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού²⁰. Όσον αφορά τις ειδικές ανάγκες, η οδηγία αυτή αναγνωρίζει ότι η μη παροχή **εύλογης μέριμνας** στο χώρο εργασίας μπορεί να αποτελεί διάκριση. Στην πράξη η μέριμνα αυτή περιλαμβάνει μέτρα για την προσαρμογή του χώρου εργασίας σε άτομα με ειδικές ανάγκες, για παράδειγμα για την προσαρμογή του χώρου και του εξοπλισμού, των ωραρίων, κλπ. με στόχο τη διευκόλυνση της πρόσβασής τους στην απασχόληση.

Η υποχρέωση για μέριμνα στοχεύει στην άρση των φραγμών στη συμμετοχή ατόμων με ειδικές ανάγκες στην απασχόληση. Αυτό σημαίνει ότι οι εργοδότες πρέπει να λάβουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε διευκολύνουν τα άτομα με ειδικές ανάγκες να έχουν πρόσβαση, να συμμετέχουν ή να εξελίσσονται στην απασχόληση, ή να ακολουθούν μαθήματα κατάρτισης, εκτός εάν τα μέτρα αυτά αποτελούν δυσβάσταχτο οικονομικό βάρος για τον εργοδότη. Αντί να στοχεύει στην επίτευξη ταυτόσημων αποτελεσμάτων για τα άτομα με ειδικές ανάγκες, σε σύγκριση με τα άτομα που δεν έχουν ειδικές ανάγκες, στοχεύει απλώς στο να εξασφαλίσει ότι παρέχονται στα άτομα με ειδικές ανάγκες ίσες ευκαιρίες για να επιτύχουν τα αποτελέσματα αυτά²¹.

Ο χάρτης των θεμελιωδών δικαιωμάτων που αποτέλεσε αντικείμενο διακήρυξης στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη Νίκαια στις 7 Δεκεμβρίου 2000, από τους προέδρους του Συμβουλίου, του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και της Επιτροπής, περιλαμβάνει την απαγόρευση κάθε διάκρισης βάσει των μειονεξιών (άρθρο 21). Αναγνωρίζει ακόμη ως θεμελιώδες δικαίωμα «το δικαίωμα των ατόμων με ειδικές ανάγκες να απολαύουν μέτρα σχεδιασμένα έτσι ώστε να διασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και εργασιακή ένταξη και τη συμμετοχή στη ζωή της κοινότητας» (άρθρο 26).

Αυτή η προσέγγιση της διευκόλυνσης των ατόμων με ειδικές ανάγκες να απολαμβάνουν πλήρως και ισότιμα τα δικαιώματά τους υιοθετήθηκε από το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην απόφασή τους να καθιερώσουν το 2003 ως το ευρωπαϊκό έτος των ατόμων με ειδικές ανάγκες²². Το έτος θα προσφέρει στην Ευρωπαϊκή Ένωση μια μοναδική ευκαιρία να προωθήσει τα ίσα δικαιώματα και την πλήρη συμμετοχή στην κοινωνία για τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Θα βελτιώσει τη γνώση και την προβολή των θεμάτων που αφορούν τις μειονεξίες²³. Αναμένεται να λειτουργήσει ως καταλύτης για μια νέα πολιτική ώθηση στο να επιτευχθούν ίσα δικαιώματα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε διεθνές επίπεδο, κάτι που θα συνεχιστεί και μετά την ολοκλήρωση του έτους.

Η Επιτροπή πιστεύει ότι η έμφαση αυτή στην προσέγγιση με βάση τα δικαιώματα στα άτομα με ειδικές ανάγκες πρέπει να αντανακλάται στην εξέλιξη των διεθνών προτύπων για τα ανθρώπινα δικαιώματα που συνδέονται ειδικότερα με τα άτομα με ειδικές ανάγκες. Ένα τέτοιο επίτευγμα σε διεθνές επίπεδο θα ενισχύσει και τη συνοχή μεταξύ εσωτερικής και διεθνούς δράσης της ΕΕ.

²⁰ Η διάκριση λόγω φύλου, εθνοτικής ή φυλετικής προέλευσης αποτελεί αντικείμενο εξέτασης άλλων οδηγιών.

²¹ «Η οδηγία-πλαίσιο για την ίση μεταχείριση στην απασχόληση και στην εργασία: ανάλυση υπό το πρίσμα των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες» Richard Whittle - Ευρωπαϊκή νομική επιθεώρηση - Ιούνιος 2002

²² Απόφαση του Συμβουλίου 2001/903/ΕΚ της 3ης Δεκεμβρίου 2001

²³ Σε υποστήριξη της δράσης αυτής, τα αποτελέσματα της έρευνας της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το εργατικό δυναμικό για το 2002 της μονάδας ad hoc για την απασχόληση των ατόμων με ειδικές ανάγκες θα δημοσιευθούν από τη EUROSTAT έως τα τέλη του 2003.

Ως προς αυτό, η Επιτροπή σημειώνει τη δήλωση της προεδρίας της Δανίας εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη συνάντηση της τρίτης επιτροπής των ΗΕ στις 3 Οκτωβρίου 2002²⁴ όπου έκανε θερμά δεκτή τη μεγαλύτερη επικέντρωση στα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες και αναγνώρισε τη χρησιμότητα ενός διεθνούς νομικά δεσμευτικού μέσου για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες.

5. ΠΡΟΣΤΙΘΕΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΕΝΟΣ ΝΕΟΥ ΝΟΜΙΚΑ ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΟΥ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΗΕ

Με βάση το χάρτη των Ηνωμένων Εθνών αναπτύχθηκαν έξι ειδικές συμβάσεις και εφαρμόζονται με βάση τα ανθρώπινα δικαιώματα:

- Διεθνής σύμβαση για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα (CCPR)
- Διεθνές σύμφωνο περί οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων (CESCR)
- Σύμβαση κατά των βασανιστηρίων (CAT)
- Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος γυναικών (CEDAW)
- Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (CRC) και
- Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης (CERD).

Σε μια μελέτη που εκπονήθηκε κατά παραγγελία της επιτροπής ανθρώπινων δικαιωμάτων των Ηνωμένων Εθνών, δύο παγκοσμίου φήμης ειδικοί²⁵ σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με ειδικές ανάγκες προσπάθησαν να αποσαφηνίσουν τη συνάφεια αυτών των έξι συνθηκών των Ηνωμένων Εθνών με την αναπηρία. Εξέτασαν επίσης τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί το σύστημα στην πράξη όσον αφορά τις ειδικές ανάγκες, μελετώντας τον τρόπο με τον οποίο οι διάφοροι φορείς σε εθνικό επίπεδο λογοδοτούν στους οργανισμούς παρακολούθησης της συνθήκης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις μειονεξίες και τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίνονται οι σημερινοί οργανισμοί παρακολούθησης των συνθηκών. Ενώ υπογραμμίζει την πρόοδο που έχει σημειωθεί στο να αντιμετωπίζονται οι ειδικές ανάγκες ως θέμα που αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα, η μελέτη καλεί για μια θεματική σύμβαση που θα λειτουργήσει «επικουρικά για την ένταξη της διάστασης των ειδικών αναγκών στα όργανα των Ηνωμένων Εθνών για τα ανθρώπινα δικαιώματα».

Καθ'όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 και του 1980 τα Ηνωμένα Έθνη άρχισαν να αναγνωρίζουν ορισμένα μέρη του πληθυσμού ως ιδιαίτερα ευάλωτα σε παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Για να εξασφαλιστεί η προστασία τους βάσει του διεθνούς δικαίου, τα Ηνωμένα Έθνη ενέκριναν θεματικά νομικά δεσμευτικά μέσα όπως είναι η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος γυναικών (CEDAW), η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (CRC) και η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης (CERD). Οι συμβάσεις αυτές θέσπισαν νομική προστασία για την αντιμετώπιση της κοινωνικής, πολιτικής και πολιτιστικής κατάστασης των ατόμων αυτών.

²⁴ http://www.eu2002.dk/news/news_read.asp?iInformationID=23164

²⁵ Καθηγ. Gerard Quinn και κ. Theresa Degener, «Ανθρώπινα δικαιώματα και μειονεξίες - σημερινή χρήση και μελλοντικό δυναμικό των οργάνων των ΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο πλαίσιο των μειονεξιών» - Φεβρουάριος 2002- Επιτροπή ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ΗΕ, <http://www.unhchr.ch/html/menu6/2/disability.doc>

Απέδειξαν την προστιθέμενη αξία και τη συμπληρωματικότητα με υφιστάμενα μέσα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και ότι δεν υπάρχει λόγος για τον οποίο ένα νομικά δεσμευτικό μέσο για τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν πρέπει να ακολουθήσει τον ίδιο δρόμο.

Πρέπει να γίνει ρητά αποδεκτό και να αναγνωριστεί σε διεθνές επίπεδο ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν το δικαίωμα να απολαμβάνουν το πλήρες φάσμα των διεθνώς εξασφαλισμένων δικαιωμάτων και ελευθεριών δίχως διακρίσεις με το αιτιολογικό της αναπηρίας. Αυτό, όχι μόνον θα προσέδιδε ουσιαστικό νόημα στην έννοια της οικουμενικότητας των ανθρώπινων δικαιωμάτων αλλά και θα υπογράμιζε το γεγονός ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι πλήρη μέλη της κοινότητας, με ίσα δικαιώματα στην αξιοπρέπεια και δικαιούνται να απολαμβάνουν τα ίδια ανθρώπινα δικαιώματα και ελευθερίες με τα υπόλοιπα μέλη της, δίχως διακρίσεις.

Ένα εργαλείο-κλειδί για την επίτευξη της ισότητας είναι η αρχή της μη-διάκρισης. Η ίση πρόσβαση στα ανθρώπινα δικαιώματα μπορεί να εξασφαλιστεί παρέχοντας εγγυήσεις ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν υφίστανται διακρίσεις με το αιτιολογικό της αναπηρίας τους. Το νομικά δεσμευτικό μέσο αναμένεται να προστατεύει τα άτομα με ειδικές ανάγκες από διακρίσεις όσον αφορά την απόλαυση των ανθρώπινων δικαιωμάτων και την πρόσβασή τους σε αυτά.

Η μη-διάκριση και η ίση απόλαυση όλων των ανθρώπινων δικαιωμάτων από τα άτομα με ειδικές ανάγκες, αποτελεί σήμερα το κυρίαρχο και κρίσιμο θέμα όσον αφορά την αλλαγή του τρόπου θεώρησης της αναπηρίας και των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε όλο τον κόσμο. Η μη-διάκριση είναι εξυφασμένη με την αρχή της ισότητας. Καλύπτει τόσο την άμεση όσο και την έμμεση διάκριση.

Η έννοια της έμμεσης διάκρισης είναι ιδιαίτερος σημαντική στο πλαίσιο αυτό. Εμφανίζεται όταν μια επιφανειακά ουδέτερη διάταξη, κριτήριο ή πρακτική μπορεί να τοποθετήσει ορισμένα άτομα σε ιδιαίτερα μειονεκτική θέση σε σχέση με άλλα. Η αναγνώριση της έμμεσης διάκρισης ως μορφής διάκρισης θεωρείται γενικά ότι αντανάκλα μια πιο ουσιαστική ερμηνεία της έννοιας της ισότητας. Όπως ισχύει με την έννοια της ουσιαστικής ισότητας, η έννοια της έμμεσης διάκρισης αφορά κυρίως το αποτέλεσμα μιας μορφής μεταχείρισης. Η απαγόρευση της έμμεσης διάκρισης με το αιτιολογικό της αναπηρίας επιτρέπει έτσι την εξέταση ατομικών ή περιβαλλοντικών διαφορών, που, σε μια συγκεκριμένη περίπτωση, οδηγούν στην άρνηση των ίσων ευκαιριών σε άτομα που ανήκουν σε μια προστατευόμενη ομάδα²⁶.

Το νομικά δεσμευτικό μέσο των ΗΕ μπορεί να συμβάλει στη διαμόρφωση της εφαρμογής των ανθρώπινων δικαιωμάτων σε άτομα με ειδικές ανάγκες. Αυτό δεν θα θεσπίσει νέα δικαιώματα αλλά θα επιδιώξει να αποσαφηνίσει και να προβάλει περισσότερο τα υφιστάμενα ανθρώπινα δικαιώματα. Μπορεί να συμβάλει ώστε να εγκαινιαστεί μια θετική δυναμική μεταρρύθμισης εκεί όπου σήμερα δεν υπάρχει και να υποστηρίξει περαιτέρω θετικές τάσεις σε άλλους τομείς. Μπορεί να συμβάλει στην ανάπτυξη μιας βάσης γνώσεων και ενός συνόλου ιδεών που μπορεί να εξυπηρετήσουν στην περαιτέρω ένταξη της διάστασης των ειδικών αναγκών σε όλους τους τομείς. Μπορεί να παράσχει ένα εστιακό σημείο για το κίνημα για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και να συμβάλει στο να ασκηθεί επιρροή στο να επιτελεστούν πολιτικές και νομοθετικές αλλαγές. Πρέπει επίσης να επιδιώξει την

²⁶ «The Expanding Concept of Employment Discrimination in Europe: From Direct and Indirect Discrimination to Reasonable Accommodation Discrimination» («Η διεκπεραιούμενη έννοια της διάκρισης στην απασχόληση στην Ευρώπη: από την άμεση και έμμεση διάκριση στη διάκριση της εύλογης μέριμνας»)-Lisa Waddington και Aart Hendriks International Journal of Comparative Labour Law and Industrial Relations

εγκαθίδρυση ενός θεσμικού πλαισίου για την παρακολούθηση της συνολικής κατάστασης όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Συνολικά, πρέπει να ορίσει συγκεκριμένες προδιαγραφές για τη στάση του κράτους σύμφωνα με τις οποίες τα κράτη θα εγγυώνται την ίση απόλαυση ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα άτομα με ειδικές ανάγκες και θα αναλάβει να ευθυγραμμίσει την εσωτερική νομοθεσία και τις πολιτικές με τις ισχύουσες προδιαγραφές για τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Βάσει των προαναφερομένων, είναι σημαντικό και χρήσιμο να αναπτυχθεί ένα νέο νομικά δεσμευτικό μέσο των ΗΕ που θα διακηρύττει τη συνάφεια και την εφαρμογή των γενικών προδιαγραφών για τα ανθρώπινα δικαιώματα στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Θα προσφέρει ένα σαφές μήνυμα από και προς τη διεθνή κοινότητα και θα λειτουργήσει ως πολιτικός καταλύτης και εκπαιδευτικό εργαλείο για τη διευκόλυνση της αλλαγής στον τρόπο με τον οποίο απολαμβάνουν τα δικαιώματά τους τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

6. ΚΑΤΕΥΘΥΝΤΗΡΙΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΕΝΑ ΜΕΛΛΟΝΤΙΚΟ ΝΟΜΙΚΑ ΔΕΣΜΕΥΤΙΚΟ ΜΕΣΟ

Η Επιτροπή καλεί για τη θέσπιση ενός αποτελεσματικού και ρεαλιστικού νομικά δεσμευτικού μέσου για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Το μέσο αυτό πρέπει να διέπεται από τις ακόλουθες κατευθυντήριες αρχές:

- νομική κατοχύρωση της αρχής ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν τα ίδια θεμελιώδη δικαιώματα με τους υπόλοιπους ανθρώπους
- νομική κατοχύρωση των κύριων αξιών που διακυβεύονται: της ισότητας, της αξιοπρέπειας, της ελευθερίας και της αλληλεγγύης
- εξασφάλιση της ίσης απόλαυσης όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τα άτομα με ειδικές ανάγκες μέσω της καταπολέμησης όλων των μορφών διάκρισης με το αιτιολογικό των ειδικών αναγκών, συμπεριλαμβανομένης της προαγωγής της ίσης μεταχείρισης και της μέριμνας για τη διαφορά.

Το μέσο πρέπει να αναφέρεται και να εντοπίζει το πλήρες φάσμα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμπεριλαμβανομένων πολιτικών και αστικών/θεμελιωδών δικαιωμάτων καθώς και οικονομικών, κοινωνικών και πολιτιστικών δικαιωμάτων. Σύμφωνα με την προαναφερόμενη προσέγγιση στα ανθρώπινα δικαιώματα, το μέσο πρέπει να υπογραμμίζει ότι τα κράτη πρέπει να αναλάβουν δράση για την εξασφάλιση του ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες είναι πραγματικά σε θέση να ασκήσουν τα δικαιώματά τους. Η καθιέρωση ενός ισχυρού μηχανισμού παρακολούθησης και η εξειδίκευση των διατάξεων επιβολής είναι κρίσιμα για την επιτυχή εφαρμογή αυτού του νέου διεθνούς μέσου.

Η Επιτροπή πιστεύει ότι οι σημερινοί μηχανισμοί που έχουν θεσπίσει η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης, η Σύμβαση για την εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης σε βάρος γυναικών και η Σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού, αντίστοιχα, προσφέρουν κάποια χρήσιμα σημεία αναφοράς ως προς τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να αντιμετωπιστεί το θέμα αυτό στο πλαίσιο των θεμάτων που αφορούν τις ειδικές ανάγκες.

Για την αντιμετώπιση των ειδικών αναγκών, είναι απαραίτητο να λαμβάνεται υπόψη η ποικιλία των ατόμων με ειδικές ανάγκες καθώς και η κοινή τους εμπειρία στις διακρίσεις. Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι η εμπειρία στα θέματα των διακρίσεων με το αιτιολογικό των ειδικών αναγκών παρουσιάζει κοινά στοιχεία με την εμπειρία στα θέματα των διακρίσεων

βάσει άλλων αιτιών και πράγματι τα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορεί να είναι θύματα πολλαπλών διακρίσεων (λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού).

Η συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες σε αποφάσεις που τους αφορούν είναι θεμελιώδης αρχή που πρέπει να αντανακλάται στο διεθνές δίκαιο και στις πολιτικές. Όλοι οι φορείς και πρώτα πρώτα οι οργανώσεις για τα άτομα με ειδικές ανάγκες και οι εκπρόσωποί τους, πρέπει να εμπλέκονται πλήρως στη διαδικασία της ανάπτυξης του νομικά δεσμευτικού μέσου των ΗΕ. Η Επιτροπή κάνει θερμά δεκτό το ψήφισμα για τη «διαπίστευση και συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανώσεων» στην εναρκτήρια συνάντηση της επιτροπής Ad Hoc, που προτάθηκε από την Προεδρία της Δανίας και συνιστά να συνεχιστούν και στις επόμενες συναντήσεις αυτές οι μέθοδοι εργασίας. Η Επιτροπή πιστεύει ότι η συμμετοχή μη κυβερνητικών οργανώσεων στη διαδικασία αυτή, μεταξύ άλλων, πρέπει να είναι πλήρης και να συμπεριλαμβάνει άτομα με ειδικές ανάγκες.

7. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Με βάση τα προαναφερόμενα και δίχως να προδιαγράψουμε το περιεχόμενό του, ο πυρήνας του διαλόγου που λαμβάνει σήμερα χώρα αφορά τον τρόπο με τον οποίο θα εξασφαλιστεί, ότι τα άτομα με ειδικές ανάγκες δεν θα υφίστανται διακρίσεις κατά την αξιολόγηση ή την απόλαυση του πλήρους φάσματος των υφιστάμενων ανθρώπινων δικαιωμάτων.

Το άρθρο 13 της συνθήκης ΕΚ βοηθά την Κοινότητα στην καταπολέμηση των διακρίσεων, λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποίθησης, ηλικίας και γενετήσιου προσανατολισμού, στους τομείς αρμοδιότητας της Κοινότητας και η Κοινότητα έχει ήδη κάνει χρήση αυτών των νέων διατάξεων, ιδίως στους τομείς της απασχόλησης και της εργασίας. Η Επιτροπή κρίνει ότι είναι σημαντικό να επιβεβαιώσει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε διεθνές επίπεδο τη συνολική της στρατηγική όσον αφορά τις ειδικές ανάγκες, ο πυρήνας της οποίας είναι μια από κοινού δέσμευση από όλα τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση των διακρίσεων με βάση το αιτιολογικό αυτό.

Συνεπώς, είναι πρόθεση της Επιτροπής να διαδραματίσει ενεργό ρόλο εκ μέρους της Ευρωπαϊκής Κοινότητας στη διαδικασία της ανάπτυξης ενός μελλοντικού νομικά δεσμευτικού μέσου των ΗΕ για την προώθηση και την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Η Επιτροπή θα επιδιώξει επίσης να εξασφαλίσει συνοχή μεταξύ των ενεργειών της Κοινότητας σε εσωτερικό και σε διεθνές επίπεδο όσον αφορά τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Συνεπώς η Επιτροπή θα υποβάλει σύντομα σύσταση στο Συμβούλιο ζητώντας να την εξουσιοδοτήσει για την έναρξη διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο των μελλοντικών συναντήσεων της επιτροπής Ad Hoc των ΗΕ που συστάθηκε με στόχο «την εξέταση προτάσεων για μια συνεκτική και συνολική διεθνή σύμβαση για την προστασία και την προώθηση των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας των ατόμων με ειδικές ανάγκες» και τη διεξαγωγή των διαπραγματεύσεων αυτών εξ ονόματος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, καθώς και τον διορισμό ειδικής επιτροπής από το Συμβούλιο που θα επικουρεί την Επιτροπή στα καθήκοντα αυτά.